

Beskydy – 50 let naší největší chráněné krajinné oblasti

Beskydy – kdo by neznal tyto hory na východě naší republiky? Méně už se ví, že jde pouze o název chráněné krajinné oblasti a že geomorfologické celky, které ji tvoří, jsou Moravskoslezské Beskydy, Vsetínské Beskydy a Javorníky. Za 50 let existence této CHKO se ledacos změnilo, přesto si uchovala řadu jedinečných hodnot. Má to zejména dva důvody. Prvním je skutečnost, že tvoří plnohodnotnou součást horského karpatského pásma s přímým napojením na sousední slovenské pohorí. Tím druhým je kontinuita péče o pozemky především drobnějšími hospodáři.

To, že jsou částí Karpat, už samo o sobě vypovídá, proč jsou Beskydy dost jiné než naše ostatní horské chráněné oblasti. Hory obvykle působí jako bariéry, tyto ovšem spíše spojují. Napojení na karpatský oblouk se tu promítá do mnoha souvislostí. Lze zmínit jedinečné karpatské bukojedlové lesy, rozšíření některých druhů rostlin a živočichů, kterým se už příliš daleko na západ „nechce“ (např. oměj tuhý moravský, kyčelnice žláznatá a modranka karpatská), druhy navázané na slovenské populace, jako jsou velké šelmy nebo tetřev.

Beskydská krajina má krátkou historii spojenou s člověkem, alespoň v porovnání s většinou našich krajin. Nejde tu o tisíce let, ale jen několik století, o to dynamičtější však její vývoj byl. Přestože luk i pastvin proti minulosti hodně ubylo, doposud se zde v různé míře a podobě hospodaří a podařilo se tak uchovat řadu vzácných druhů rostlin a hmyzu nebo ptáků.

Nejdříve sem lidé přicházeli, nejspíše od 19. století zase začali hlavně odcházet. Přesto jsou to pořád živé hory, obydlené. Kromě Českého středohoří, kam se počítají i Litoměřice, snad v žádné jiné CHKO nežije 60 tisíc obyvatel. Navíc se sem lidé z měst vrací. Sice na chvíli, ale čím dál častěji a ve velkém. Být blízkým zázemím Ostravy a Zlína, Frýdku-Místku a Karviné, Trínce, Těšína atd., statisíců lidí, kteří to mají jen skok, už je znát. Vždyť pouze na Lysou horu ročně vystoupá téměř půl milionu turistů. Beskydy se staly znovu žádanou adresou, nezřídka bohužel tou druhou. Krajina tu slouží především jako prostor pro relaxaci.

Hranice CHKO jsou i po 50 letech pořád stejné, ale počet rezervací se z 16 zvýšil

na současných 60 a jejich plocha přesáhla 30 km². Po vstupu do Evropské unie se celá CHKO stala součástí soustavy Natura 2000 jako evropsky významná lokalita Beskydy s 31 předměty ochrany a byly zde vyhlášeny dvě ptačí oblasti – Beskydy a Horní Vsacko. Zejména zajištění ochrany pro 10 druhů lesních ptáků vedlo k velkým změnám v lesním hospodaření oproti minulosti. Díky programu péče o krajinu a dalším dotačním titulům jsou nejcennější lokality každoročně obhospodařovány s ohledem na jejich přírodní hodnoty. Přestože Beskydy patří k nejdeštivějším místům u nás, nezachycují tolik vody, kolik by mohly, v lese voda chybí a spolu s globálním oteplováním hrozí nejruznější kalamity. Proto ochrana přírody iniciovala rušení nepoužívaných lesních přibližovacích cest a jejich změnu v zasakovací pásy. Toto zadržování vody v krajině si vzali za své i vlastníci, a nejen v Beskydech.

K padesátinám dostaly Beskydy jeden z nejhezčích darů. Bylo zahájeno zasypávání dolu Frenštát. Těžba černého uhlí představovala největší hrozbu pro zdejší osídlení, tedy i hospodáře a následně pro přírodní hodnoty území. Podařilo se to jen díky dlouhodobé vytrvalé spolupráci obcí, spolků a Správy CHKO.

Dnes víme, že pro beskydskou přírodu je rozhodující, aby se do její ochrany zapojili vlastníci pozemků a hospodáři. Jen ve spolupráci lze uchovat její jedinečnost.

František Jaskula a Vojtěch Bajer

Marie Popelářová, Veronika Kalníková

Soumrak beskydských rostlin aneb Jak (ne)propadat depresi

Dívat se na kriticky ohrožené druhy rostlin očima regionálního botanika pracujícího na Správě chráněné krajinné oblasti není vůbec snadné. Přes veškeré letité snahy o jejich záchranu zpravidla nezadržitelně ubývají. Některé rostliny se stávají v beskydské krajině stále vzácnějšími v důsledku změn ve struktuře a obhospodařování krajiny, jiné tady ani historicky neměly dostatek vhodných stanovišť. Největší skupina kriticky ohrožených taxonů je vázaná na extenzivní pastviny, stále ohroženější jsou také vzácné rostliny mokřadů, horského bezlesí a šterkových náplavů. Představme si některé z nich.

Chráněnou krajinnou oblast Beskydy tvoří dva odlišné krajinné celky – zalesněné Moravskoslezské Beskydy s vrcholy přesahujícími 1 000 m n. m. (severní část) a nižší, krajinářsky pestřejší Javorníky a Vsetínské Beskydy (jižní část; etnograficky Valašsko). Hladce modelovaný reliéf hor odráží horninové složení flyšového podkladu, tedy souvrství pískovců, slepenců a jílovcovitých břidlic, na příkrých strá-

ních jsou časté sesuvné pohyby. Protože Beskydy leží na západním okraji Karpat, je pro ně typický výskyt výhodných fyto geografických prvků, zejména karpatských a alpsko-karpatských. Zdejší louky a pastviny jsou přitom jedny z nejmladších v České republice. Souvislejší osídlení a odlesnění je spjaté až s karpatským pas- tevectvím a malorolnickým hospodařením, které přichází v 16. století. Vzniká

1 Letní forma vstavače osmahlého (*Neotinea ustulata* var. *aestivalis*) aktuálně prosperuje na Valašsku především na pastvinách pro krávy. Pastva však musí být správně načasovaná – ukončená v polovině června, další přepasení je časově vhodné od srpna. Při kontinuální pastvě krávy většinu rostlin spasou, zůstanou pouze ty, které se ukrývají v pichlavých keřích růží, hlohů a trnek.